
Hrozí v Česku převzdělanost?

Hrozí v Česku převzdělanost?

LIDOVÉ NOVINY

Ne každý, kdo v příštích týdnech skončí školu, získá místo, které odpovídá jeho vzdělání. Možná si řekne: „Na tohle jsem přece nemusel studovat.“

Čtyřicetiletá Tereza absolvovala loni bakalářské studium na jedné z filozofických fakult. Protože o další, magisterské studium neusilovala, začala shánět místo. Nebylo to úplně snadné. Nakonec nastoupila jako asistentka do jisté počítačové firmy. „V práci se nezastavím, ale to, co dělám, by bohatě zastala středoškolačka,“ říká. Hlavní náplní její činnosti je totiž péče o pohodlí klientů, kteří přicházejí na kurzy. Zapisuje je, shání pro ně občerstvení, bere telefon. Tereziny zkušenosti nejsou ojedinělé. A v příštích měsících je pravděpodobně učiní i někteří z těch, kdo se chystají po skončení letošního školního roku do praxe.

Důvodů je několik. Jedním z nich je nedostatek praxe. Vysoká škola sama o sobě zaměstnavatele většinou neokouzlí. Zajímají je zkušenosti a skutečné schopnosti, které je třeba napřed otestovat.

Pokud člověk neví, co chce, nabídka asi sama nepřijde

Nezanedbatelným faktorem jsou také ambice mladých lidí. Vysoká škola (i bakalářství) stačí k nastartování zářné kariéry třeba i manažera nebo tvůrčího pracovníka. Musí tu být ale výrazné tvůrčí nebo jiné schopnosti a jasná představa, co chce uchazeč v práci časem dělat. Pokud přesně neví, nabídka přijde sama jen těžko.

V poslední době se však začíná mluvit ještě o dalším faktoru, a to je převzdělanost. Že nejde jen o český problém, naznačuje fakt, že ve světě pro něj existuje termín už delší dobu: overeducation.

Ze zprávy, kterou vypracovalo Středisko vzdělávací politiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, vyplývá, že převzdělanost absolventů vysokých škol se ve vyspělých zemích zvyšuje už od šedesátých let. Tedy od doby, kdy začal velký rozmach vzdělávání a například na vysoké školy začal odcházet daleko větší podíl populačních ročníků než předtím.

Vzdělání je podmínkou, nikoliv však dostačující

Podle posledních analýz Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) se podíl mladých lidí, kteří mají z hlediska svého pracovního místa nadbytečné vzdělání, se ve vyspělých zemích pohybuje v rozmezí deseti až pětatřiceti procenty a v posledních deseti letech roste. V některých zemích dokonce výrazně.

Převzdělanost je přitom doprovázena nespokojeností a frustrací mladých lidí, že jim dosažené vzdělání nezajistilo očekávané postavení a příjmy.

Pracovní trhy v rozvinutých zemích se podle Studie střediska vzdělávací politiky stávají stále selektivnější, tedy víc si vybírají. Dosažení vyššího vzdělání se pro dobré uplatnění stává podmínkou, nikoliv však dostačující.

Na problém upozornil nedávno také publicista Jefim Fištein. „Nynější zájem o vzdělání není v souladu s ekonomickou poptávkou. Je podmíněn především psychologickými faktory, především vidinou snadného získání prestižního sociálního statutu,“ napsal v MF Dnes. Ještě dál šel v rozhovoru pro Učitelství noviny předseda Sdružení učňovských zařízení Petr Lacina, když řekl, že se „vydáváme směrem k systému, v němž devět z deseti lidí bude mít maturitu a z nich sedm a půl bakalářské vzdělání, ačkoli proti tomu jde ekonomická realita.“

Petr Lacina vyjadřuje domněnku, že časem budou možná instalatérská místa obsazována rekvalifikovanými bakaláři.

Znamená to, že nemá smysl zvyšovat dále podíl lidí, kteří vystudují střední a pokud možno i vysokou školu?

„To v žádném případě,“ odmítá senátor a někdejší rektor Masarykovy univerzity Jiří Zlatuška, který dlouhodobě prosazuje co největší celkové zvýšení počtu vysokoškoláků. Podle jeho slov se s argumentem, že víc vzdělání není plošně třeba, nejspíš setkávala i Marie Terezie, když zaváděla povinnou školní docházku.

Termín „převzdělanost“ už Jiří Zlatuška slyšel, ale nedomnívá se, že by u nás mladí lidé nastupovali na horší pozice, než na jaké je směruje jejich vzdělání. „Alespoň o tom nevím. Vím spíš o opačném jevu, že totiž například na některých učitelských postech působí namísto vysokoškoláků středoškoláci,“ argumentuje.

Sám prosazuje vysokoškoláky i na místa, která dřív zaujímal středoškolsky vzdělaní úředníci. „Stál jsem například na tom, aby vedoucí studijních oddělení na Masarykově univerzitě byli alespoň bakaláři,“ říká.

Všeobecné vzdělání je důležitější než specializace

Jiří Zlatuška stojí na tom, že vzdělání se projeví na schopnosti populace přizpůsobovat se novým podmínkám. „Přitom není ani tak důležité, kam nastoupí absolvent těsně po škole nebo jestli má dočasně nějaké těžkosti. Důležité je, aby mu vzdělání pomáhalo i před odchodem do důchodu. Proto je jeho všeobecná část důležitější než průprava ke konkrétní

profesi," tvrdí. A svou obhajobu vysokoškolského vzdělávání podpírá i minimální nezaměstnaností absolventů v České republice.

Na druhé straně je zřejmé, že mladí lidé, kteří budou v příštích měsících odcházet ze školy a hledat uplatnění, by neměli počítat s tím, že to samo o sobě stačí k zajištění zajímavé a dobře placené práce.

Technici jsou na tom zatím lépe než jiní absolventi

O tom, jak uspějí, rozhoduje přirozeně i obor, který studovali. Problémy s „převzdělaností“ zatím nemají absolventi technických univerzit. Představitelé pražského ČVUT hovoří o velkém zájmu firem, které se snaží kontaktovat budoucí techniky už na studiích. Tvrdí dokonce, že zatímco dříve se tyto firmy soustřeďovaly na studenty posledních ročníků, nyní už se obracejí na čtvrté ročníky a nabízejí posluchačům částečné pracovní úvazky, aby s nimi mohly počítat i do budoucna.

Ve snaze získat technické specialisty se firmy také čím dál více orientují i na spolupráci v oblasti zadávání diplomových prací. Právě při jejich vypracování vidí totiž příležitost pro získání kvalifikované posily.

Podíl mladých lidí, kteří mají z hlediska svého pracovního místa nadbytečné vzdělání, ve vyspělých zemích posledních deset let roste

Není ani tak důležité, kam nastoupí absolvent těsně po škole. Důležité je, aby mu vzdělání pomáhalo i před odchodem do důchodu.